

บทความวิจัย

พัฒนาหลักสูตรตาดิกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดิกาดั้งเดิม**อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต*****สุกรี หลังปุเต๊ะ******กาเดร์ สะอะ*******บทคัดย่อ**

งานวิจัยเรื่องพัฒนาหลักสูตรตาดิกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดิกาดั้งเดิมนี้ เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรตาดิกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดิกาดั้งเดิม งานวิจัยนี้ได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นสามขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการประกอบด้วยตัวแทนผู้สอนตาดิกาจำนวน 60 คน และตัวแทนผู้ปกครอง 15 คน ขั้นตอนที่ 2 เป็นการเสวนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวน 20 คน ขั้นตอนที่ 3 เป็นการวิพากษ์หลักสูตร ผู้วิพากษ์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 20 คน

ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรตาดิกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดิกาแบบดั้งเดิม มีรูปแบบดังนี้ 1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณธรรม มีความรู้ และความเข้าใจในหลักการศาสนาอิสลามภาคบังคับ (ฟัรฎูฮีน) 2. เป็นการศึกษาเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ และยึดมั่นในหลักศรัทธาในการดำรงชีวิตประจำวัน 3. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการใช้ภาษามลายู 4. เป็นการศึกษาที่มุ่งรักษาไว้ซึ่งการใช้ภาษามลายู อักขระญาวิ 5. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้

หลักการของหลักสูตรมีดังนี้ 1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณธรรม มีความรู้ และความเข้าใจในหลักการศาสนาอิสลามภาคบังคับ (ฟัรฎูฮีน) 2. เป็นการศึกษาเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ และยึดมั่นในหลักศรัทธาในการดำรงชีวิตประจำวัน 3. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการใช้มลายู อาหรับ และมีทักษะพื้นฐานในการอ่านอัลกุรอาน 4. เป็นการศึกษาที่สนองตอบความต้องการและรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่น 5. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นมุสลิมที่ดี และเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว สังคม และประเทศชาติ 6. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้ 7. เป็นการศึกษาพื้นฐานที่สามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น 8. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

คำสำคัญ: หลักสูตร, ตาดิกา, อัตลักษณ์

* ดร. (การบริหารศึกษา) รองศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

** ศ.ม.(รัฐศาสตร์) ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา

*** ดร. (อิสลามศึกษา) ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

RESEARCH

Developing Curriculum of TADIKAs for Preserving Their Traditional Identity***Ibrahem Narongraksakhet***^{*}***Shukri Lunguteh***^{**}***Kader Saad***^{***}**ABSTRACT**

This study was a participatory research which aimed at developing TADIKA's curriculum which preserved its traditional identity. There were three steps of the study. The first step was the workshop meeting. Participants of this meeting were 60 TADIKA's instructors and 15 student's guardians. The second step was the focus group. Twenty experts were selected for this step. The third step was the meeting to give comments on the draft of the curriculum. Twenty experts were selected to participate in that meeting.

The findings were as follows;

The identities of traditional TADIKA were education which aims at 1. Inculcating moral, knowledge and understanding about basic principles of Islam (Fard 'in). 2. Practicing ibadah and having strong faith in their daily lives. 3. Possessing skills in using of Malay language. 4. Preserving the use of Jawi script. 5. Being the curriculum which was flexible in terms of the structure, contents and educational provision.

Rationales of the curriculum aimed at 1. Inculcating moral, knowledge and understanding about basic principles of Islam (Fard 'in). 2. Practicing ibadah and having strong faith in their daily lives. 3. Possessing skills in using of Malay and Arabic languages as well as possessing skills in reciting the Holy Qur'an. 4. Fulfilling local needs and preserving local identities. 5. Being good Muslim and member of the family, community and country. 6. Being the curriculum which was flexible in terms of the structure, contents and educational provision. 7. Being able to study in the higher level of education. 8. Being able to be the curriculum for all kinds of the educational provision and all kinds of target groups, and its academic achievement can be transferred.

KeyWords: *Curriculum, Tadika, Identity*

^{*} Assoc. Prof. Ph. D (Education) Lecturer, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus.

^{**} Asst. Prof. (Political Sciences) Lecturer, Department of Publish Administration Faculty of Liberal Art and Social Sciences, Yala Islamic University

^{***} Asst. Prof. Ph.D (Islamic Studies) Lecturer, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus.

บทนำ

ตาดีกาเป็นแหล่งเรียนรู้อิสลามและเป็นสถาบันการศึกษาสำหรับเยาวชนมุสลิมที่เก่าแก่ที่สุดที่ถือกำเนิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เดิมทีสถาบันการศึกษาแห่งนี้จะถูกเรียกว่าเสอโกละฮ์ฟรูกูอิน มัตราละฮ์หรือเสอโกละฮ์มลาญูหรือบาหลีศาอะที่มาจากคำว่าบาหลีศาฮ์สถานในที่มักจะนำมาเป็นตาดีกา เมื่อมีการใช้คำว่าตาดีกาในประเทศมาเลเซีย คำว่า “ตาดีกา” ก็ถูกนำมาใช้เรียกสถาบันการศึกษาแห่งนี้ (อิบราฮีม ฌรงค์รักษาเขตและนุมาน ะฮะยีมะแซ, 2553)

คำว่า ตาดีกา (TADIKA) มาจากคำย่อภาษามลายูว่า “Taman Didikan Kanak Kanak” หมายถึงสวน หรืออุทยานหรือศูนย์อบรมเด็กเล็ก ซึ่งอาจจะหมายถึงโรงเรียนอนุบาลในบางครั้ง แต่ตาดีกาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ใช่โรงเรียนอนุบาล เพราะอายุของผู้เรียนส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยประถมศึกษา ส่วนน้อยมากที่จะอยู่ในวัยอนุบาล ในปัจจุบันมีจำนวนตาดีกาในจังหวัดยะลา ปัตตานีและนราธิวาสทั้งสิ้น 1,628 ศูนย์ และมีผู้เรียนจำนวน 168,938 คน (สำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 12, 2551 หน้า 29)

แรงผลักดันที่ทำให้เกิดตาดีกาคือแรงศรัทธาที่มีต่อศาสนาและความรักที่มีต่ออัตลักษณ์และชาติพันธุ์ของชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ มุสลิมถือว่าอิสลามคือวิถีแห่งการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตตามครรลองของอิสลามต้องอาศัยความรู้และการปฏิบัติที่ถูกต้องจำเป็นต้องเริ่มต้นตั้งแต่วัยเยาว์ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหรือสถาบันศึกษาปอเนาะมิได้จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา(ภาคบังคับ)สำหรับเด็กมุสลิมเหล่านี้ โรงเรียนของรัฐที่ไม่ได้จัดการเรียนการสอนอิสลามแบบเข้มข้นก็มีการเรียนการสอนวิชาการศาสนาจนเกินไป ทางเลือกที่ดีที่สุดในการศึกษาวิชาศาสนาในระดับประถมศึกษาสำหรับเด็ก ๆ ก็คือตาดีกา

ตาดีกาจะสอนเฉพาะวิชาศาสนาหนังสือเรียนส่วนใหญ่เป็นภาษามลายู มีหนังสือที่เป็นภาษาอาหรับเฉพาะรายวิชาภาษาอาหรับเท่านั้น ภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอนคือภาษามลายูถิ่นปะปนกับภาษามลายูกวางหนังสือเรียนจะเป็นภาษามลายูกวาง แต่การอธิบายเนื้อหาจะเป็นภาษามลายูถิ่นคล้ายๆ กับสำเนียงภาษามลายูของรัฐกลันตัน ในประเทศมาเลเซีย

การจัดการเรียนการสอนของตาดีกามีความหลากหลาย บางตาดีกาใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนในวันเสาร์กับวันอาทิตย์ หรือในตอนเย็นของวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของชุมชน ผู้สอนส่วนใหญ่จะเป็นผลผลิตของปอเนาะหรือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม บางคนอาจจะเป็นผู้นำศาสนาก็ได้ บุคคลเหล่านี้จะเป็นอาสาสมัครในชุมชน ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐ

การจัดการเรียนการสอนของตาดีกานั้นจะเป็นในลักษณะของการจัดการเรียนการสอนคล้ายกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในปัจจุบันได้มีความพยายามที่จะนำโรงเรียนตาดีกาเข้ามาอยู่ในระบบ เช่นการจัดการหลักสูตรตาดีกาให้มีโครงสร้างเป็นช่วงชั้นโดยแบ่งเป็น 2 ช่วงชั้น มี 8 สาระการเรียนรู้ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนคือช่วงชั้นที่ 1 ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 2 ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 4-6 ความพยายามที่จะใช้โครงสร้างของหลักสูตรดังกล่าวก็เพื่อการต่อยอดกับหลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2546 ที่ปัจจุบันใช้อยู่ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แต่ในความเป็นจริงสังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีตาดีกาอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ต้องการหลักสูตรที่ต่อยอดกับหลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2546 แต่ต้องการจัดการเรียนการสอนที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมของตาดีกา (อิบราฮีม ฌรงค์รักษาเขตและคณะ, 2550) ดังนั้นการนำตาดีกาเข้ามาอยู่ในระบบเต็มรูปแบบควรปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง ในขณะเดียวกันก็ต้องเปิดโอกาสให้ตาดีกาได้มีทางเลือกให้กับตนเองว่าจะเลือกเข้ามาอยู่ในระบบหรือจะคงไว้ซึ่งความเป็นตาดีกาดั้งเดิม สิ่งเหล่านี้ควรเป็นไปตามความสมัครใจของตาดีกาเอง

ในปัจจุบันได้มีความพยายามจากฝ่ายรัฐในการพัฒนาหลักสูตรตาดีกาที่สามารถจะต่อ ยอดกับหลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2546 ความพยายามดังกล่าวได้รับการตอบรับที่ดีจากส่วนหนึ่งของตาดีกา ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีความพยายามจากหลายหน่วยงานของรัฐในการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีความพยายามที่จะโน้มน้าวให้ตาดีกาทั้งหมดใช้หลักสูตรดังกล่าวข้างต้น แต่ผลการวิจัยเรื่องวิเคราะห์ความต้องการเพื่อพัฒนากรอบหลักสูตรตาดีกาและสถาบันศึกษาปอเนาะ (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขตและคณะ, 2550) พบว่าร้อยละ 39.0 ของตาดีกาไม่ต้องการใช้หลักสูตรที่จะต่อ ยอดกับหลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2546 หากไม่มีการพัฒนาหลักสูตรสำหรับตาดีกาดังกล่าวซึ่งมีจำนวน 400 กว่าศูนย์ ตาดีกาดังกล่าวจะมีความรู้สึกที่พวกเขาโดนทอดทิ้งและไม่มี ความสำคัญ ซึ่งความรู้สึกจะไม่เป็นผลดีต่อความมั่นคงของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ล่อแหลมอย่างเช่น สถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน หากมีการบังคับให้ตาดีกาใช้เฉพาะหลักสูตรที่จะต่อ ยอดกับหลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2546 ยิ่งจะเพิ่มเงื่อนไขที่ไม่ดีต่อความมั่นคงของรัฐ การพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของตาดีกาจำนวน 403 ศูนย์ดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการทำวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรสำหรับตาดีกาเพื่อคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดีกาดั้งเดิมโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้มีผลได้ผลเสียกับตาดีกา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาหลักสูตรตาดีกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดีกาดั้งเดิม โดยกระบวนการมีส่วนร่วม

คำถามวิจัย

หลักสูตรตาดีกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดีกาดั้งเดิม ที่พัฒนาขึ้นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมมีรูปแบบอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

ด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือผู้มีผลได้ผลเสีย (Stakeholders) กับตาดีกาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

นิยามศัพท์เฉพาะ

1 หลักสูตรตาดีกาดั้งเดิม หมายถึงหลักสูตรตาดีกาที่รักษาอัตลักษณ์ของหลักสูตรตาดีกาแบบดั้งเดิมซึ่งมีลักษณะดังนี้

- 1.1 เน้นภาษามลายู โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษามลายูที่ใช้หุรุษญาวี (อักขระญาวี)
- 1.2 เน้นความรู้ที่เป็นพิธีกรรมที่ครอบคลุมความรู้สาขาต่างๆ เช่นสาขาฟิสิกส์ ดัฟลีร์ อัคลาก เตาฮีด ตารีด หะดีษ
- 1.3 การจัดการเรียนการสอนจะมีความยืดหยุ่น ขึ้นอยู่กับแต่ละสถานศึกษา
- 1.4 ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาหลักในการจัดการเรียนการสอน
- 1.5 มีการประเมินผลเพื่อเลื่อนชั้น
- 1.6 มาตรฐานของหลักสูตรเป็นสิ่งที่สามารถปฏิบัติได้จริง
- 1.7 มีการเน้นเรื่องอัคลาก (คุณธรรมและจริยธรรม) และวินัยในตนเอง
- 1.8 มีการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ในเรื่องของภาษาที่เข้มข้น

- 1.9 ผู้สอนเป็นที่นับถือและเชื่อฟังอย่างจริงจัง
- 1.10 มีการฟื้นฟูกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เสริมทักษะในการใช้ภาษามลายู กิจกรรมดังกล่าวได้แก่ กิจกรรมอันนาซีภาษามลายู การแข่งขันอ่านบทร้อยกรองมลายู เป็นต้น
- 1.11 ไม่นั่นในเรื่องการอ่านอัลกุรอาน เพราะผู้เรียนเรียนการอ่านอัลกุรอานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่แล้ว
- 2 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึงสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส
3. นักวิชาการศึกษา หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีวุฒิทางการศึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับตาดีกาและปอเนาะ
4. ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนท้องถิ่นหรือนักวิชาการที่ไม่มีวุฒิทางการศึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับตาดีกาและปอเนาะ
5. พิภพ หมายถึง ศาสนบัญญัติ
6. เตาสีต หมายถึง หลักศรัทธา
7. ตัฟซีร์ หมายถึง อรรถาธิบายอัลกุรอาน
8. ตารีก หมายถึง ศาสนประวัติ
9. ตัจญูวีด หมายถึง หลักการอ่านอัลกุรอาน
10. หะดีษ หมายถึง วจาของท่านศาสดา
11. อัคลาภ หมายถึง จริยธรรม
12. โตะฟาเกีร หมายถึง ผู้เรียนในปอเนาะ
13. ซีริก หมายถึง การตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์
14. บิดอะฮ์ หมายถึง อุตริกรรมต่างๆ
15. อิบาตะฮ์ หมายถึง การเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์
16. มัชฮับ หมายถึง สำนักคิดทางศาสนบัญญัติ

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือผู้มีส่วนได้ผลเสีย (Stakeholders) กับตาดีกาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. กลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ตัวแทนผู้สอนตาดีกา และตัวแทนผู้ปกครองของผู้เรียนตาดีกาจำนวนทั้งสิ้น 75 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมีขั้นตอนและรายละเอียดดังต่อไปนี้ ขั้นตอนที่หนึ่ง คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีหากกลุ่มตัวอย่างแบบบอลหิมะ (snow ball) เพื่อค้นหาว่าตาดีกาใดบ้างที่ต้องการใช้หลักสูตรที่จะคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดีกาดั้งเดิม จากขั้นตอนดังกล่าวนี้คณะผู้วิจัยได้ตาดีกาจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวน 60 ศูนย์ ขั้นตอนที่สอง คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีสุ่มแบบง่ายเพื่อคัดเลือกตาดีกาดังกล่าวให้เหลือ 30 ศูนย์แล้วเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 คนจาก 1 ศูนย์ โดยใช้วิธีแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยคัดเลือกตัวแทนผู้สอนที่เป็นหัวหน้าครูหรือผู้ที่ดูแลเรื่องวิชาการที่มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรตาดีกา ได้กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวจำนวนทั้งสิ้น 60 คน ขั้นตอนที่สาม คณะผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างตัวแทนผู้ปกครองจากตาดีกาจำนวน 30 ศูนย์ที่ถูกคัดเลือกให้เหลือจำนวน 15 ศูนย์ โดยการสุ่มแบบง่าย (simple sampling) จากจำนวนตาดีกา 15 ศูนย์ที่ถูกสุ่ม คณะผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็น

ตัวแทนผู้ปกครองจำนวน 1 คนจาก 1 ศูนย์โดยวิธีแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกจากตัวแทนผู้ปกครองที่มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรตาดีกา ได้กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวจำนวนทั้งสิ้น 15 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนผู้สอนตาดีกาและตัวแทนผู้ปกครองของผู้เรียนตาดีกาจำนวนทั้งสิ้น 75 คน

2. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 20 คน ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิจากเขตพื้นที่การศึกษา ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 12 ตัวแทนจากสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันอุดมศึกษา

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิพากษ์หลักสูตร ได้แก่ตัวแทนผู้สอนตาดีกา ตัวแทนผู้ปกครองและตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 20 คน

3. เครื่องมือ

เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเองประกอบด้วย

1. ร่างกรอบหลักสูตรเพื่อการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยกระบวนการมีส่วนร่วม
2. แบบสอบถาม
3. ร่างหลักสูตรตาดีกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดีกาดั้งเดิมของตาดีการ่างที่หนึ่ง
4. ร่างหลักสูตรตาดีกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดีกาดั้งเดิมของตาดีการ่างที่สอง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลจะมี 3 วิธี

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีผลได้ผลเสีย (Stakeholders) กับตาดีกาซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้สอนตาดีกา และตัวแทนผู้ปกครอง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการเสวนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากตาดีกา จากสถาบันศึกษาปอเนาะ จากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จากเขตพื้นที่การศึกษา จากสำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12 จากสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และจากสถาบันอุดมศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิพากษ์หลักสูตร ผู้วิพากษ์ได้แก่ตัวแทนผู้สอนตาดีกา ตัวแทนผู้ปกครองของผู้เรียนตาดีกา ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิจากเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12 จากสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นรูปแบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(Content Analysis) โดยจะวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การเสวนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และการวิพากษ์หลักสูตร

ผลการวิจัย

1. เพื่อตอบคำถามวิจัยว่าหลักสูตรตาดีกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดีกาดั้งเดิม ที่พัฒนาขึ้นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมมีรูปแบบอย่างไร

2. แนวคิด ทฤษฎี หลักการควรใช้ลักษณะใดเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

3. ลักษณะสำคัญของหลักสูตร

- 4.องค์ประกอบของหลักสูตร
- 5.รายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ

ผลการวิจัยพบว่า

หลักสูตรตาดีกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดีกาดั้งเดิมที่พัฒนาขึ้นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีผลได้ผลเสีย (Stakeholders) กับตาดีกามีลักษณะดังนี้

1.อัตลักษณ์ดั้งเดิม

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณธรรม มีความรู้ และความเข้าใจในหลักการศาสนาอิสลามภาคบังคับ (ฟัรฎูอีน)
2. เป็นการศึกษาเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ และยึดมั่นในหลักศรัทธาในการดำรงชีวิตประจำวัน
3. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการใช้ภาษามลายู
4. เป็นการศึกษาที่มุ่งรักษาไว้ซึ่งการใช้ภาษามลายูที่ใช้อักษรญาวี
5. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้

2.หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาศาสนาอิสลามของตาดีกาที่รักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ดั้งเดิมของตาดีกา จึงกำหนดหลักการสำคัญของหลักสูตรตาดีกาในจังหวัดปัตตานี นราธิวาสและยะลา ไว้ดังนี้คือ

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณธรรม มีความรู้ และความเข้าใจในหลักการศาสนาอิสลามภาคบังคับ (ฟัรฎูอีน)
2. เป็นการศึกษาเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ และยึดมั่นในหลักศรัทธาในการดำรงชีวิตประจำวัน
3. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการใช้ภาษามลายู อาหรับ และมีทักษะพื้นฐานในการอ่านอัลกุรอาน
4. เป็นการศึกษาที่สนองตอบความต้องการและรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่น
5. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นมุสลิมที่ดี และเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว สังคม และประเทศชาติ
6. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
7. เป็นการศึกษาพื้นฐานที่สามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น
8. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

3.จุดหมาย

- 1.มีอัลลากที่ดี มีทักษะเบื้องต้นในการเข้าสังคม
2. ปฏิบัติอิบาดะฮ์ที่เป็นฟัรฎูอีนได้
- 3.มีทักษะพื้นฐานในการพูด อ่าน ฟังและเขียนใช้ภาษามลายูและภาษาอาหรับ
4. อ่านอัลกุรอานได้
5. มีความรู้เกี่ยวกับฟัรฎูอีน
- 6.รักษาอัตลักษณ์ของความเป็นมลายูมุสลิม
- 7.จำบังโองการของอัลกุรอาน และบางอัลหะดีษ

8. มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์อิสลามเบื้องต้น
9. มีความรู้เกี่ยวกับหลักเตาฮีดเบื้องต้น
10. มีทักษะในการเรียนรู้ ใฝ่หาความรู้ และปฏิบัติตามหลักคำสอนเบื้องต้นของศาสนาในชีวิตประจำวัน

4. โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนของตาดีกาสามารถดำเนินการอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพ จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตร ดังนี้

4.1 ระดับชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็นระดับชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน

4.2 สารการเรียนรู้

สารการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน ประกอบด้วย 8 สาร ดังนี้

1. อัลกรุอาน 2. อัลหะดีษ 3. เตาฮีด (หลักศรัทธา) 4. ฟิกฮ(ศาสนบัญญัติ) 5. ตารีด (ศาสนาประวัติ) 6. อัคลาเก (จริยธรรม) 7. ภาษาอาหรับ 8. ภาษามลายู

ภาษามลายูกำหนดให้เรียนในทุกชั้น ส่วนสาระอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

4.3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามสารการเรียนรู้ 8 สาร การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตัวเอง ตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมโดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งผู้ดำเนินการจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมายมีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ

4.3.1 กิจกรรมนະเศหะฮ (การตักเตือน) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต คุณลักษณะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่เป็นผู้ให้แนะนະเศหะฮแนะแนว ให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเอง

4.3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียน เป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

4.3.3 กิจกรรมส่งเสริมผู้เรียน ให้มีทักษะในการอ่าน จำอัลกรุอานและหะดีษ สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับผู้จัดการหลักสูตรให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างทั่วถึง

4.4 โครงสร้างหลักสูตร

กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ ดังนี้

แต่ละชั้นมีเวลาเรียนประมาณปีละ 252 - 440 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 - 6 ชั่วโมง

-สารการเรียนรู้ต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้ และการแก้ปัญหา

–กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้นอกจากสาระการเรียนรู้ 8 สาระแล้ว สามารถจัดกิจกรรมการพัฒนาดนตามศักยภาพ

5. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรรายวิชาที่กำหนดไว้ซึ่งอัตลักษณ์ดั้งเดิมของรายวิชาที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ 8 สาระ การเรียนรู้ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของแต่ละสาระการเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นจุดหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรกคือกลุ่มภาษา ประกอบด้วย ภาษามลายู และภาษาอาหรับเป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือที่จะใช้ในการเรียนรู้สาระอื่นๆ ต่อไป กลุ่มที่สองคือกลุ่มอิสลามศึกษา ประกอบด้วย อัลกุรอาน อัลหะดีษ เตาฮีด (หลักศรัทธา) ฟิกฮ (ศาสนบัญญัติ) ตารีก (ศาสนาประวัติ) และอัคลาภ (จริยธรรม) เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ที่มีหลักยึดมั่นสามารถปฏิบัติออบาเดฮ์ที่เป็นภาคบังคับ (ฟัรฎูฮ์) และเสริมสร้างพื้นฐานของการเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมสามารถอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรรายวิชาที่กำหนดไว้ซึ่งอัตลักษณ์ดั้งเดิมของรายวิชาที่กำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นขึ้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

6. การจัดหลักสูตร

หลักสูตรรายวิชาที่กำหนดไว้ซึ่งอัตลักษณ์ดั้งเดิมของรายวิชาเป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนด้านอิสลามศึกษาระดับฟัรฎูฮ์ การจัดการศึกษาดังกล่าวเป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ในการจัดการเรียนการสอนนั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้างๆ ผู้เรียนเมื่อเรียนจบ โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การจัดการหลักสูตรต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 สาระ ในทุกช่วงชั้นให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียนโดยจัดหลักสูตรเป็นรายปี

การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกเริ่มของการศึกษาศาสนาอิสลาม หลักสูตรที่จัดขึ้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐาน ด้านการอ่าน การเขียน การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในด้านร่างกาย จิตวิญญาณ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม

7. การจัดเวลาเรียน

ให้ผู้จัดการหลักสูตรจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้น ปี แต่ละท้องถิ่น ทั้งการจัดเวลาเรียนสาระการเรียนรู้ 8 สาระ และรายวิชาที่จัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

8. สารและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรตาดีกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ดั้งเดิมของตาดีกา กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียน เมื่อเรียนจบหลักสูตรซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระการเรียนรู้ตามที่ศาสนาบังคับ ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ผู้จัดการหลักสูตรสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สาระการเรียนรู้อิสลามศึกษามีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

สาระที่ 1 อัลกุรอาน

1. มีทักษะเบื้องต้นในการอ่านอัลกุรอาน
2. เห็นคุณค่าของอัลกุรอาน
3. รักและมีมารยาทในการอ่านและฟังอัลกุรอาน
4. สามารถท่องจำอัลกุรอานบางสุเราะฮ์ในญุซอ์มา
5. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของอัลกุรอานญุซอ์มา
6. นำหลักคำสอนในอัลกุรอานมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

สาระที่ 2 อัลหะดีษ

1. สามารถท่องจำบางหะดีษที่กำหนด
2. มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกบฏวัตร์ของท่านศาสดา และรักที่จะปฏิบัติตาม
3. ตระหนักและเห็นคุณค่าของอัลหะดีษ
4. มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสุนนะฮ์บีดอะฮ์

สาระที่ 3 เตาฮีด (หลักศรัทธา)

1. มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการศรัทธาเบื้องต้น
2. ยึดมั่นในหลักศรัทธาที่ถูกต้องไม่ตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์
3. รู้สาเหตุของสิ่งที่จะทำให้ศรัทธาลั่นคลอน
4. มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นชริก
5. ตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญหลักศรัทธาในอิสลาม

สาระที่ 4 ฟิกฮ (ศาสนบัญญัติ)

1. มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับบทบัญญัติในอิสลามที่เป็นฟรัฎอ์อื่น
2. สามารถนำศาสนบัญญัติมาใช้ในการประกอบอิบาดะฮ์ที่เป็นฟรัฎอ์อื่นได้
3. ตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของศาสนบัญญัติ

สาระที่ 5 ตารีค (ศาสนประวัติ)

1. มีความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับลีเราะฮ์ของท่านศาสดาและประวัติอิสลาม
2. ตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญประวัติอิสลาม
3. สามารถนำความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์อิสลามมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้

สาระที่ 6 อัคลาเก (จริยธรรม)

1. มีความรู้และความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรมอิสลาม
2. ปฏิบัติตามจริยธรรมอิสลามเบื้องต้นในการดำเนินชีวิต
3. ตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของจริยธรรมอิสลาม

สาระที่ 7 ภาษาอาหรับ

1. มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมชาติของภาษาอาหรับ
2. มีทักษะเบื้องต้นในการพูด อ่าน ฟังและเขียนภาษาอาหรับ
3. สามารถสื่อสารง่ายๆ ด้วยภาษาอาหรับ
4. ตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของภาษาอาหรับ
5. มีเจตคติที่ดีต่อภาษาอาหรับ

สาระที่ 8 ภาษามลายู

1. มีทักษะเบื้องต้นในการพูด อ่าน ฟังและเขียนภาษามลายู
2. มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมชาติของภาษามลายู
3. สามารถนำความรู้ภาษามลายูใช้ในการสื่อสาร
4. ตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของภาษามลายู
5. มีเจตคติที่ดีต่อภาษามลายู

8. การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2) มาตรา 22 กำหนด แนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

ฉะนั้นผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องมีบทบาทเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ และเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหา และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์องค์ความรู้ของตน การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่กาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชาติกา นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการรับรู้เข้าใจและคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหา ข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้ถูกต้องเหมาะสม

การเรียนรู้สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเองจากผู้สอนการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้บูรณาการการเรียนรู้คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการ การจัดการ กระบวนการอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อมกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหา และกระบวนการต่าง ๆ ซ้ำกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดครูเป็นหลักโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พร้อมนำกระบวนการเรียนรู้จากสาระเดียวกันหรือต่างสาระมาบูรณาการ ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ

10. แนวทางจัดการเรียนรู้ในแต่ละระดับชั้น

การจัดการเรียนรู้ต้องสนองต่อความจำเป็นที่เหมาะสมของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเรียนนั้นไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน ต้องจัดการเรียนรู้ให้

ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการ ที่มีภาษามลายูเป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสุข และปฏิบัติถูกต้อง เพื่อพัฒนาพื้นฐานการติดต่อสื่อสาร ทักษะพื้นฐานในการคิด

11. สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรตาดีกาที่คงไว้ซึ่ง อัตลักษณ์ดั้งเดิมของตาดีกาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักคำสอนที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ ประเทศชาติ รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและอื่นๆ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียนควรมีเนื้อหา สาระ ครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มืออย่างเพียงพอ

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ ควรมีความหลากหลาย และถูกต้อง ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และอื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และต่อเนื่องตลอดเวลา

12. การวัด และการประเมินผลการเรียนรู้

เกณฑ์การผ่านช่วงชั้น และการจบหลักสูตร

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรตาดีกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ดั้งเดิมของตาดีกาซึ่งใช้เวลาประมาณ 4-6 ปี ผู้เรียนจะสามารถจบการศึกษาในระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนต้น โดยผู้เรียนต้องผ่านการศึกษาระดับชั้นตามเกณฑ์ ดังนี้

12.1 ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระ และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

12.2 ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

12.3 ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด

13. เอกสารหลักฐานการศึกษา

สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเอกสารการประเมินผลการเรียน เพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานด้านการวัด และประเมินผลการเรียน เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล ระเบียบสะสมแสดงผลพัฒนาการด้านต่าง ๆ และแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นต้น

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่าหลักสูตรตาดีกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดีกาดั้งเดิมเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณธรรม มีความรู้ และความเข้าใจในหลักการศาสนาอิสลามภาคบังคับ เพราะการศึกษาในระดับตาดีกาเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นพื้นฐานที่เน้นการปลูกฝังความศรัทธาคุณธรรมจริยธรรม และให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติศาสนกิจพื้นฐาน นอกจากนั้นหลักสูตรของตาดีกาที่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตาดีกาดั้งเดิมจะมุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการใช้ภาษามลายู รักษาไว้ซึ่งการใช้ภาษามลายูที่ใช้อักษรชะวาอี การมุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการใช้ภาษามลายู รักษาไว้ซึ่งการใช้ภาษามลายูที่ใช้อักษรชะวาอีดังกล่าวก็เป็นเพราะวัตถุประสงค์ดั้งเดิมหนึ่งของตาดีกาคือการรักษาไว้ซึ่งภาษามลายู (อิบราฮีม ธีรณรงค์รักษาเขต และนุমান หะยีอาแซ, 2553) ส่วนการที่หลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้าน

สาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้นั้นก็อาจจะเป็นเพราะการจัดการเรียนการสอนในตาดีกาที่มีความหลากหลาย บางครั้งการจัดตารางเรียนของแต่ละตาดีกาก็จะไม่เหมือนกัน การจัดตารางการเรียนการสอนก็มักจะให้ความยืดหยุ่น เป็นไปตามความสะดวกของแต่ละตาดีกา

ข้อเสนอแนะสำหรับตาดีกา

ให้ตาดีกาที่ต้องการรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมของตาดีกามีอัตลักษณ์ หลักการ จุดหมาย มาตรฐานและสาระการเรียนรู้อย่างชัดเจนในงานวิจัยนี้

ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ

สำหรับหน่วยงานทางการศึกษาเช่นกระทรวงศึกษาธิการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็นต้น

1.เปิดโอกาสให้ตาดีกาที่ต้องการรักษาอัตลักษณ์ของตาดีกาดั้งเดิมสามารถเลือกใช้หลักสูตรที่ได้จากข้อค้นพบนี้ เพราะหลักสูตรที่ค้นพบจากงานวิจัยนี้มีลักษณะที่คล้ายกับหลักสูตรอิสลามศึกษาปริญญาอื่นประจำมัสยิด พ.ศ 2548 ข้อแตกต่างที่สำคัญคือหลักสูตรที่ได้จากข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของตาดีกาดั้งเดิม

2.หากทางรัฐต้องการให้หลักสูตรอิสลามศึกษาปริญญาอื่นประจำมัสยิดพ.ศ 2548 เป็นทั้งหลักสูตรที่จะต่อยอดกับหลักสูตรอิสลามศึกษา 46 และเป็นหลักสูตรตาดีกาดั้งเดิมก็สามารถทำได้ แต่ต้องพิจารณาให้มีความยืดหยุ่นดังหลักการที่ค้นพบในงานวิจัยนี้

สำหรับหน่วยงานทางความมั่นคง

1.ประสานงานหน่วยงานทางความมั่นคงให้เข้าใจและทราบว่าหลักสูตรของตาดีกาดั้งเดิมมีลักษณะที่คล้ายกับหลักสูตรอิสลามศึกษาปริญญาอื่นประจำมัสยิดพ.ศ 2548 ข้อแตกต่างที่สำคัญคือหลักสูตรของตาดีกาดั้งเดิมมีความยืดหยุ่นกว่า

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยต่อไป

สาระการเรียนรู้อย่างชัดเจนในหลักสูตรอิสลามศึกษาปริญญาอื่น พ.ศ 2548 และหลักสูตรตาดีกาดั้งเดิมยังมีความซ้ำซ้อน ควรมีการศึกษาเพื่อลดความซ้ำซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาที่จะนำไปสู่การบูรณาการบางสาระการเรียนรู้อย่างชัดเจนจะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์มากสำหรับตาดีกา

บรรณานุกรม

สำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 12 **ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาปีการศึกษา 2551 เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้** (ออนไลน์) สืบค้นจาก www.inspect12.moe.go.th (25 มิถุนายน 2551)

สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12 .2547. **แนวทางการพัฒนาสถาบันศึกษาปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้** ยะลา: สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12

อิบราเอ็่ม ณรงค์รักษาเขต, นิเลาะ แวอุเซ็ง, อะห์มัด ยี่สุนทรง, กาเดร์ สะอะ, สุทธิศักดิ์ ดือระ, สุกรี หลังปูเต๊ะ, เกษตรชัย และหีม, มูฮัมหมัดดาวูด บินร่าหมาน, ปรีศนี หมัดหมาน, ตายูติน อูสมาน, และตูแควคลีเยาะกาแบ. 2550. **วิเคราะห์ความต้องการเพื่อพัฒนารอบหลักสูตรตาดีกาและสถาบันศึกษาปอเนาะ**. วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา

อิบราเอ็่ม ณรงค์รักษาเขต และนุมาน หะยีอาแซ. 2553. **ทฤษฎีใหม่สถาบันการศึกษามุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความจริงที่ยังไม่ถูกเปิดเผย**. ปัตตานี: หาดใหญ่กราฟฟิค